

Péter evangéliuma.¹⁾

A francia archeologiai társulat kairói kiküldöttei 1886. 7. telén Felső-Egyiptomban Akhmim város egyik temetőjében egy őskeresztyén sírban találták azt a pergament darabot, a mely a Péter evangéliumának a töredékét tartalmazza. E töredékét, a mely ma a ghisehi muzeum tulajdonában van, a francia archeologiai társulat folyóiratában 1892-ben dolgozta fel legelőször Bouriant. Ugyanazon évben ismertette azt a berlini akadémia ülésén Harnack, továbbá Angolországban Robinson. 1893-ban ismertették Németországban Zahn és Kunze, Franciaországban Lods. A görög szövegű evangélium mindenestre már a második század közepén keletkezett Antiochiában, vagy annak környékén. Az evangélium régi ugyan, de a kanonikus evangéliumokhoz való viszonya, legendás jelleme, theologiai felfogása miatt mégsem lehet azon evangéliumok egyikének tekinteni, a melyeknek létezéséről már Lukács is említést tesz az ő művének bevezetésében. E töredékből is kitűnik, hogy ez evangélium, melyben Péter apostol önmagáról első személyben beszél, a mai kanonikus evangéliumok alapján készült. Íróját nem ismerjük, de kétségtelen, hogy sem szemtanú, sem a zsidó viszonyokkal ismerős ember nem lehetett. A töredék becsét az adja meg, hogy a synoptikus kérdés terén felmerült u. n. Péter-evangéliuma hypothesis tarthatatlannak bizonyítja. de legkivált az, hogy világos például szolgál arra nézve, milyen szabad volt még a kereszténység első századaiban a Jézus életére vonatkozó hagyomány és annak feldolgozása. E töredékből a többi nem kanonizált és legnagyobb részt csak névben élő evangélium jellemére is következtethetünk.

A töredék magyar fordítása a következő:

1. A zsidók közül pedig senki se mosta meg a kezeit, se Herodes, se egyetlen bírása (t. i. Jézusnak). És a mikor némelyek mosakodni akartak, felkelt Pilatus. És akkor azt parancsolja

1. A szenvedéstörténet csekély részét foglalja magában ez a töredék. Az elbeszélés kezdete Mt. 27, ₂₄-hez csatlakozik, de egészen más képet nyújt. Már Mommsen T. kimutatta, hogy a

¹⁾ E közleménnyel megkezdjük az őskeresztyénségre vonatkozó és az újszövetségi irodalom megvilágítását szolgáló eredeti forrásművek ismertetését és lehetőleg teljes fordítását.

Herodes király, hogy ragadják meg az Urat, mondván nekik: „a miket parancsoltam, hogy tegyétek vele, cselekedjétek“. **2.** Ott állott pedig József, Pilatusnak és az Úrnak barátja s tudván, hogy őt keresztre akarják feszíteni, odament Pilátushoz, és eltemetés végett elkérte az Úr testét. **3.** És Pilatus Herodeshez küldvén elkérte a testet, mire Herodes azt mondotta: „Pilatus testvér, ha senki se kérte volna is, mi eltemettük volna, mivel-hogy küszöbön a szombat“. Meg van ugyanis írva a törvényben, hogy a kovásztalanoknak az ő ünnepüknek első napjától kezdve ne áldozzék le a nap megölt emberen. **4.** Azok pedig vévén az

synoptikusoknak Jézus pörére vonatkozó tudósítása teljesen megfelel az akkori történeti és törvénykezési viszonyoknak. Jézus felett tehát a halálos ítéletet csakis Pilatus mondhatta ki. A kézmosás is csak nála érthető. Igen, de már Lk. 23, 4–15-ben is úgy van Herodes feltüntetve, mint a kinek valamelyes része volt Jézus pörében. Ezt a vonást ez a töredék kiszinezi oly módon, hogy az Acta 13, 27–29 ama gondolata, mely szerint egyedül a zsidók a bűnösök Jézus szomorú sorsában, teljesen érvényesül még abban is, hogy Herodes király a főfő intézője Jézus megölésének és megkínzásának. A döntő szerep tehát nem Pilatusé magáé, hanem, ami kortörténetileg lehetetlen, Herodesé és egy rendesen alakult bíróságé. **2.** Hasonlóképp eltér a kanonikus evangéliumok előadásától az arimathiai József szereplésének a rajza is. Tudjuk, hogy ő csak a halál bekövetkezése után, a mikor a nap már lehanyatlóban volt, kérte el Jézus testét, hogy eltemethesse. (Mt. 27, 57. Mk. 15, 42. Lk. 23, 50. Ján. 19, 38.) A kanonikus evangéliumok még csak Jézus barátjának és tanítványának mondják Józsefet (Mt. 27, 57. Ján. 19, 38), ez a töredék pedig már Pilatus barátjává is megteszi őt, a mire alighanem a Mk. 15, 43 *τολμίσας* szava adta az indítást. **3.** Herodes döntő szerepét látjuk abban is, hogy Pilatus hozzája küld, mintha neki nem lett volna joga határozni Jézus testének kiadása dolgában. Ez történetileg és jogilag képtelenség. Hogy a holttestnek nem volt szabad a fán maradnia, ez Deut. 21, 23 rendelkezésén alapul s már Mk. 15, 42 és Ján. 19, 31 is hivatkozik rá. Jellemző a *ἡ ἐφορτὴ αὐτῶν* kifejezés, melyből kitűnik, hogy sem az olvasók, sem az író nem voltak zsidók, vagy már teljes öntudattal szakítottak a zsidósággal. **4.** Az ítélet kimondása után a kanonikus evangéliumok szerint a római törvénykezési eljárásnak megfelelően Pilatus átadja Jézust a katonáknak, hogy rajta a kivégzést megelőző megvesszőzést végrehajtsák. Mk. 14, 65. Mt. 26, 67 szerint azonban már a főpapnál történt kihallgatás alkalmával is méltatlanul bántak vele a zsidók. E töredék

Urat elhajsolták és mondák: „Hurczoljuk el az Isten fiát, mert hatalmunkba kaptuk“. 5. És biborba öltöztették őt és birói székbe ültették, mondván: „Igazán itélj Izráel királya!“ És valamelyikük tövis koronát kerítvén az Úr fejébe tette. Mások meg az ott állók közül leköpdösték az arczát, ismét mások megostorozták mondván: „Ilyen tisztességet teszünk mi az Isten fiának!“ 6. És két gonosztevőt hoztak és közibük feszítették az Urat. Ő pedig hallgatott, mintha mit se szenvedne. A mikor aztán a keresztet felállították, ráírták, hogy: „Ez az Izráel királya“. És eléje hányván a ruhákat, felosztották és kisorsolták azokat. Ama gonosztevők egyike pedig korholta őket mondván: „Mi az elkövetett gonosztettek miatt szenvedünk így, de ez az emberek megváltója lévén, ugyan mivel bántott meg titeket?“ És ellene való mérgükben megparancsolták, hogy meg ne törjék a csontját, hadd haljon meg gyötrődéssel. 7. Dél volt és sötétség

szerzője, úgy látszik, erre támaszkodik. De itt is Herodes rendelkezik Jézus elvezettetése iránt, s így az egész részlet ellenkezik Mk. 15,¹⁶. Mt. 27,²⁷. Ján. 19,²-vel. Az *ὄρουρ αἰτὸν τρέχοντες* azt mutatja, hogy gyors menetben igyekeztek ki a törvénykezés helyéről, s így a megcsúfolás menetközben történt. 5. A megcsúfolás egyik érdekes részlete a birói székbe való ültetés. Igen, de ez lehetetlen, ha gyorsan elhajsolták őt a vesztőhelyre. Különben is a zsidók a birói székkal nem rendelkeztek s azt komédia tárgyává éppenséggel nem teheték. Ez a mondás tehát valószínűleg Ján. 19,¹³ félreértésén alapszik. Érdekes az is, hogy míg a kanonikus evangéliumokban a gunyolódás tárgya a „zsidók királya“, addig itt az „Isten fia“. Csakhogy így a töviskoronának, meg a bibor palástnak nem igen van értelme. 6. A megfeszítésnek semmi előzményét el nem mondja s a kereszt körül történt események elbeszélésében is feltűnően hanyag. Különösen feltűnő azonban a Jézus csontja megtörésének elmaradásául adott megokolás. János 19,³³ sokkal elfogadhatóbb okát adja annak. A ruhák felosztása római szokás volt. Természetes, hogy ennek eszközlői a zsidók nem lehettek. A kereszt felírása egyetlen evangéliumnak se felel meg. V. ö. Mk. 15,¹⁶. Mt. 27,³⁷. Lk. 23,³⁸. Ján. 19,¹⁹. A gonosztevők egyikéről meg sem emlékezik, a másikonál meg nincs szó megtérésről, csakis Jézus ártatlan szenvedésének kijelentéséről. Ennek a következménye sem megnyugtató, sőt Jézusra nézve igen sajnálatos. E hely különben Lk. 23,⁴¹ alapján keletkezhett. 7. A halál idejének csak a meghatározása módja szokatlan, de különben megegyezik a kanonikus tudósításokkal: Mk. 15,³³.

borult az egész Judeára és nyugtalanokká lettek és aggodalmaskodtak, nehogy a nap leáldozzék addig, a míg él. Mert meg van nekik írva, a nap le ne menjen megölt emberen. 8. És valamelyikük azt mondotta: „Itassátok meg őt eczetes epével“. És miután keverték, megittatták őt és ezzel betöltötték mindent és teljessé vált fejükön a bűn. 9. Sokan pedig lámpákkal jártak, azt hívén, hogy éj van, de elestek. És az Úr felkiáltott, mondván: „Erőm, erőm, elhagytál!“ Ezt mondván felvitetett. És abban a pillanatban kettészakadt a jerusalemi templom kárpítja. 10. Akkor kihúzták az Úr kezéből a szögeket és letették őt a földre. És az egész föld megrendült és nagy félelem állott be. Akkor a nap kisütött és kitűnt, hogy 9 óra (d. u. 3). 11. Megőrültek hát

Mt. 27,⁴⁵. Lk. 23,⁴⁴. Jánosnál a 19,¹⁴-ben található hatodik óra római számítás szerint veendő s így reggeli hat órát jelent. A zsidók nyugtalanzkodását a kanonikus evangéliumokban a természeti jelenségek szokatlansága, e töredék szerint pedig a törvény megsértődésétől való félelem okozza. A szempont tehát mindenütt egészen más. 8. Jézus megittatása is egészen más itt, mint pl. Jánosnál, a hol 19,²⁸-ban maga kér inni a nehéz szenvedésben, vagy Mtnál, a hol 27,⁴⁸ szerint szintén csillapító italt adnak neki, v. ö. Mk. 15,³⁹. Lk. 23,³⁶. Itt azonban azért adják azt, hogy siettessék halálát. S ez tévedés. Mert a keresztre ítélteknek szokásban volt bizonyos bódító ital adása a felfeszítés előtt azért, hogy ezzel a rettenetes szenvedéseit enyhítsék, de hogy azt epével vagy éppen méreggel keverték volna, azt csak a zsidók iránt érzet gyűlölet s a Mester iránt érzett részvét színezte ki. El is mondja töredékünk, hogy ezzel a gonoszsággal betöltötték teljesen bűneik mértékét. Hasonló gondolatot a kanonikus evangéliumokban is találunk Mt. 23,³²⁻³⁵. 27,²⁵. 9. Az elsötétedés a kanonikus evangéliumok szerint is a 6-ik órától a 9-ik óráig, tehát déli 12-től 3 óráig tartott. A lámpással járás és az ennek daczára megtörtént elbukás említése csak színezés. Más apokryphusokban még részletesebb színezést találunk. A kárpít kettészakadását minden evangélium megemlíti. De legkülönösebb a *ἡ δειψαίς μου* kifejezés, a mi kétségtelenül gnostikus jellemű. Ez a töredék szerint Jézus egyetlen szava a kereszten, ez is egészen szokatlan s talán Zsolt. 22,¹² alapján volna magyarázható. Hogy az Úr e kiáltás után felvitetett, ez is azt bizonyítja, hogy itt az isteni elemet egészen különálló s a testtel csak egy időre egyesült tényezőnek tekintik. 10. Mégis a mikor a lelketlen test a földet érinti, még mindig oly nagy a hatása, hogy a földet megrendíti. E különös esemény Mt. 27,⁵¹⁻⁵³ szerint a halál pillanatában következett be. 11. A zsidók

a zsidók és odaadták a testét Józsefnek, hogy temesse el, mivelhogy ez tanúja volt annak, micsoda jókat cselekedett ő. Miután ez átvette, megmosta az Urat, vászonba csavarta és a saját sírboltjába, az ú. n. József-kertbe tette. **12.** Akkor a zsidók, meg a vének, meg a papok, látván milyen rosszat okoztak maguknak, kezdtek siránkozni és hangoztatni: „Jaj a mi bűneinknek, közeleg az ítélet és Jerusálem vége“. **13.** Én pedig társaimmal együtt elsomorodtam és sebzett szívvel mind elrejtőzködtünk, mert kerestek bennünket, mintha gonosztevők volnánk, s mintha a templomot akarnók felperzselni. Mindezek miatt pedig böjtöltünk és gyászban és siránkozások között ültünk éjjel és nappal egészen szombatig. **14.** A mikor pedig az írástudók, a farizeusok, meg a vének összegyülekeztek és hallották, hogy az egész nép zúg és a mellét veri, mondván, hogy „Ha az ő halálakor ezek a hatalmas jelek történtek, látjátok, mennyire igaz volt!“, megijedtek a vének és elmentek Pilatushoz kérvén őt és mondván: „Adj nekünk katonákat, hadd

örömének oka az, hogy az ünnep beköszönése előtt eltemethetik Jézust. Csakhogy semmikép sem állhat meg, hogy ők rendelkeztek a tetem felett. Az eltemetést v. ö. Mk. 15,⁴²⁻⁴⁶. Mt. 27, 57-60. Lk. 23,⁵⁰⁻⁵³. Ján. 19,³⁸⁻⁴⁰. A „József-kert“ elnevezésre vonatkozólag semmiféle adatunk nincs. Talán a későbbi keresztyének nevezték el Jézus sírját így. **12.** V. ö. Lk. 23,⁴⁸. **13.** A töredék szerzője itt beszél első ízben önmagáról, de csak a 24-ik pontban nevezi meg magát. Adatai itt is újak, de oly természetűek, a melyek csakis a későbbi időkből érthetők, a mikor már a Krisztus halála napján való böjtölés szokásban volt. Az üldözésről a kanonikus evangéliumok mit se tudnak, s bár a későbbi tudósítások (Lk. 24,³⁶. Ján 20,¹⁹. Mk. 16,¹⁴) szerint a tanítványok csakugyan félték a zsidóktól, ezt a félelmet az Acta tudósítása teljesen megokolatlannak tünteti fel. Jézus halála e tudósítás szerint is pénteken történt. **14.** Csakis Máténál 27,⁶²⁻⁶⁵. 28,¹¹⁻¹⁵. találjuk meg a sír őriztetésének a történetét. Persze a synedrium gondoskodásának itt is egészen más az indító oka. A 63-ik verset itt már e töredék egészen kibontja a kétértelműségből, sőt még a százados nevét is megmondja, a ki csapatával a sírnál egészen szabályosan táborot ütött. A tanítványokra való gyanakodást nemcsak Máténál találjuk meg, hanem igen jellemző módon Ján. 20,^{2, 13-15}-ben is. Hogy a katonákkal együtt ott maradtak a sírnál a papok is, ez egészen új vonás. A kő nagyságának különös kiemelése és a feltámadás csodájának fokozására említett hétszeres pecsét a

őrizzék a sírját három napig, nehogy a tanítványai eljövén kilopják őt és a nép azt higgye, hogy feltámadott a halálból és gonosszal illessenek bennünket“. Pilátus hát odaadta nekik Petronius századost a katonákkal, hogy őrizzék azt. És velük együtt a sírhoz mentek a vének és az írástudók, és a századossal, meg a katonákkal együtt egy nagy követ hengergettek oda, és a kik csak ott voltak, mind együttesen ráfektették azt a sír ajtajára és hét pecsétet ütöttek rá és sátort ütven, ott őrködtek. **15.** Kora reggel szombatra virradóra pedig egész tömeg vonult ki Jerusálemből és a környékéről, hogy lássák a sírt lepecsételten. **16.** A vasárnapra virradt éjjelen azonban, amint a katonák kettenként egymásután őrködtek, hatalmas hang hallatozott az égből és látták az eget megnyílni és két férfit leszállani onnét, a kik nagyon fénylettek és megállottak a sír felett. Az a kő pedig, a mely a nyíláson feküdt, magától elhengeredett egy darabra és a sír megnyílt és mindkét ifju bement. **17.** Mikor ezt azok a katonák látták, felköltötték a századost meg a véneket. Mert ezek is ott voltak őrködni. És a mikor elmondották, a miket láttak, ismét láttak a sírből kimenni három embert, és hogy a kettő egyet támogat és egy keresztet, a mely követte őket, és hogy a kettőnek a feje az égig ért, azé pedig, a kit

későbbi legendáknak természetét mutatja. **15.** A kanonikus tudósítás szerint csak a tanítványokul szegődött asszonyok és pedig János szerint egy (20,₁), Mt. szerint kettő (28,₁), Mk. szerint három (16,₁), Luk. szerint több (24,₁₀) keresték fel, de nem szombaton, hanem vasárnap reggel az Úrnak a sírját. Itt tehát az érdeklődés fokozását látjuk. **16.** A feltámadás azonban e töredék szerint is a szombatról vasárnapra hajló éjjelen történt. De már egészen más körülmények között, mint a hogyan azt a kanonikus evangéliumok elbeszélik. Érdekes itt a fokozatot megfigyelni. Mk., Lk. és János szerint senki sem volt tanúja a feltámadásnak. Mt. szerint azonban a kő elhengerítését látták az örök is, meg az asszonyok is. E tudósítást részletezi és színezi ki e töredék. E részletezés merőben legendaszerű. Így különösen az égi hang, mely Mt. 28,₂-ben még csak zúgás, azután a kő elhengeredése, s maga az egész angyali jelenés. Az angyalok számát a kanonikus evangéliumok sem egyformán adják. Mt. egy angyalt, Mk. egy ifjút, Lk. két férfit, János két angyalt említ. Mindezeket együttesen megtaláljuk ebben az ötödik evangéliumban. **17.** A feltámadás módja teljesen érzéki. Jézus fáradt, összetört testtel kél ki a koporsóból. Vele együtt

vezettek, az eget is meghaladta. És hangot hallottak az égből, a mely azt mondotta: „Prédikáltál a holtaknak?“ És az a válasz hallatszott a keresztről, hogy „Igen“. 18. Azok aztán egymás között elhatározták, hogy elmennek és mindezt hírül viszik Pilatusnak. Míg a dolgot hányták-vetették, ismét látták, hogy megnyílik az ég és egy ember leszáll és bemegy a sírba. Ezek láttára azok, a kik a százados körül voltak, elhagyva a sírt, a melyet őriztek, éjjel elmentek Pilatushoz és mindent elmondottak, a mit láttak, nagy aggodalmasan mondván: „Bizony Istennek a fia volt!“ Felelvén monda Pilatus: „Én tiszta vagyok az Isten fia vérétől, ti láttátok így jobbnak“. 19. Azután mind odamenvén hozzá, kérték őt és könyörögtek, parancsolja meg a századosnak és a katonáknak, hogy senkinek se mondják el, a miket láttak. „Mert kedvezőbb ránk nézve — úgymond — ha Isten előtt a

a kereszt, a melyről hang hallatszik. A csodát fokozza a látott és hallott dolgok egész sorozata, de lerontja az, hogy a tehetetlen testet ketten is tartják, támogatják. Itt ismét a legmesszebb megy a Péter evangéliuma. Mk. eredeti tudósítása 16,₁₋₈ szerint Jézust senki se látja, csak az angyal hirdeti a feltámadását. A toldalék 9—20 szerint azonban vasárnap megjelenik az emmausi vándoroknak, este pedig a tanítványoknak Jerusálemben. V. ö. Lk. 24,₁₃₋₃₆. Mt. 28,₁₀ szerint csak vasárnap este jelenik meg a tanítványok között, s ő maga mondja meg nekik, hogy Galileában látni fogják őt. Lk. 24 szerint az emmausi úton a vándoroknak, Jerusálemben meg Péternek (24,₃₄), este pedig az összegyűlt hiveknek jelent meg s már mutogatta a sebeit, sőt enni is kért. János 20 szerint az egyetlen Mária Magdaléna látta a feltámadás napján az Urat, de este ott is megjelent a tanítványok között. A 21. fejezet már kiszinezi a dolg t. Péter evangéliuma mindeniknél érzékibb, mert már a sírból kikelést is egész tömeg ember látja és pedig ép az ellenségei tömege. Mintha a Celsus ama vádjára volna itt a felelet, hogy Jézus miért nem jelent meg az ellenfeleinek, miért csak a hiveinek. Ez már csak a polemikus korból érthető. A későbbi okoskodás nyomait láthatjuk abban a kérdésben is: „Prédikáltál-e a halottaknak?“ — 18. V. ö. Mt. 28,₁₁, hol az örök nem Pilatushoz, hanem a papokhoz mennek a jelentéssel. Itt azonban Pilatus szerepel oly nyilatkozattal, melyet a kanonikus tudósítások szerint már az ítélet meghozatalakor tett. A százados vallomásának is más itt az időpontja, a jelentősége és az oka is. A kanonikus evangéliumok csak itt veszik fel az elbeszélés fonalát, a hol a második angyali jelenés történik. 19. V. ö. Mt. 28,₁₃. Itt éppen

legnagyobb bűnben vagyunk vétkesek, mintha a zsidó nép kezeibe esünk és megköveznek“. Megparancsolta hát Pilatus a századosnak és a katonáknak, hogy semmit se szóljanak. 20. Vasárnap reggel pedig a magdalai Mária, az Úrnak tanítványa — aki félve a haragtól lángoló zsidóktól, nem végezhetette el az Úrnak sírjánál azt, a mit az asszonyok az ő halottaiknak és szeretteiknek végezni szoktak — magához véve a barátnőt, kiment a sírhoz, a hol el volt temetve. És félték, nehogy meglássák őket a zsidók. És azt mondták: „Ha azon a napon nem sírhattunk és jajgathattunk is, a melyen megfeszítettet, legalább most a sírjánál tegyük azt. De vajjon ki fogja nekünk a sír szájára tett követ elhengeríteni, hogy bemenne melléje üljünk és a szükségeseket elvégezzük? Mert nagy volt a kő és féltünk, nehogy valaki meglásson. És ha nem bírunk vele, legalább oda-tehessük az ajtóra azokat, a miket az ő emlékezetére hoztunk. Sírjunk és jajgassunk, míg csak haza nem megyünk“. 21. És a mint odaértek, a sírt nyitva találták és odamenve belenéztek és a sír közepén láttak ülni egy fényes ruhába öltözött szép ifjút, a ki azt mondotta nekik: „Miért jöttetek? Kit kerestek? Csak nem azt a megfeszítettet? Feltámadott és elment. Ha pedig nem hiszitek, tekintsetek be és lássátok meg a helyet, a hol feküdt, hogy nincs itt. Mert feltámadt és elment oda, a honnét küldetett“. Akkor az asszonyok megijedve elfutottak.

fordítva van elbeszélve a dolog. Csak abban egyezik amazzal, hogy itt is a zsidók igyekeznek eltitkolni a feltámadást. De itt a szemtanúk hallgatása hatósági rendeletre történik. 20. A kanonikus tudósítások pótlásának tekinthető az egész eddigi elbeszélés. Most azonos vágásba térnek ugyan, de egészen más a jellemük. János evangéliumának felel meg a magdalai Mária szereplése, de Lukácsénak a barátnők csatlakozása. Hogy eddig meg sem sírathatták a hivi Jánost, az ellenkezik a 13. pontban mondottakkal. A kanonikus tudósítás szerint balzsamozás végett mentek az asszonyok a sírhoz. Itt valami olyan dolgot vittek, a mit a sírra is le lehetett tenni az elhalt emlékére. Nagyon érdekes itt a perfectum többes első személyének váratlan használata *φοβούμεθα*. Az bizonyos, hogy Péter nem volt akkor jelen, tehát nem ő beszél itt. Mi lehet e változás oka, nem tudjuk, de annál különösebbnek kell találnunk, mert a *μέγας γὰρ ἦν ὁ λίθος* direct beszédben merőben értelmetlen. 21. Az angyal beszéde a kanonikus tudósítások egyes részleteinek összegezése. Az utolsó mondata János ev. gondolatait fejezi ki, míg a meg-

22. A kovásztalan napok bevégeztek és sokan kivonulva vissza hazamentek, az ünnepet bevégezve. 23. Mi azonban, az Úr tizenkét tanítványa, siránkoztunk és búslakodtunk és kiki a történetek miatt nagy búsan a lakására tért. 24. Én pedig, Simon Péter és András testvérem, magunkhoz vettük a hálókat és elmentünk a tengerre. És velünk volt Alfeus fia Lévi is, a kit az Úr

ijedt asszonyok elfutása Mk. 16, 8-nak felel meg. 22. Az ünnep végét, Nisan 21-ét jelzi. A tanítványok is csak akkor teljesítették Jézus amaz utasítását, hogy Galileába menjenek. 23. A tanítványok hangulatát festi anélkül, hogy a Jézus megjelenése által okozott megnyugvásról és örömről (Mt. 28, 8.) megemlékeznek. Jellemző ez ép úgy, mint a „tizenkettő“ megemlézése. 24. Amit Mt. 28, 16 és Ján. 21, 2-ben találunk feljegyezve, Jézusnak Galileában való megjelenését akarta itt a töredék szerzője elbeszélni. De nem Máté, hanem János evangéliuma szerint. Bizonyosága ez annak, hogy a Péter evangéliumának a szerzője a János toldalékát is ismerte, s így a 4-dik evangéliumot a mai formájában olvasta. Általában János evangéliumát sok érdekes és jellemző pontban követi. Daczára annak, hogy itt a szerzőnek egyenesen Péter van feltüntetve, ezt a töredéket az ő munkájának semmiképp se tekinthetjük, hanem oly mű az, a mely a második században a mai kanonikus evangéliumok alapján gnostikus körökben és tendenciával keletkezett s így a Marcion evangéliuma és a Tatianus-féle Diatessaron párhuzamosának mondható.

Raffay Sándor.